

Sonoriseren

Een geluidsband
maken bij een
filmfragment

Dit is een stappenplan waarmee je een groep kan begeleiden om geluiden te maken en op te nemen bij een zelfgekozen filmfragment.

Praktisch

Deze workshop bestaat uit 4 sessies die elk ongeveer een halve dag in beslag nemen.

Benodigdheden:

- » een degelijk speakersysteem om geluidsfragmenten te beluisteren
- » een tv, scherm of beamer om filmfragmenten te bekijken
- » blinddoeken
- » papier en tekenmateriaal, lijm en scharen
- » koffer met geluidsobjecten (geen instrumenten, maar alledaagse voorwerpen waarmee je geluiden kan maken)
- » een opnametoestel met koptelefoon (dit kan eventueel ook een laptop met microfoon of een smartphone zijn)
- » een computer met een basisprogramma voor geluidsmontage zoals bijvoorbeeld Audacity of Reaper

Open je oren en je verbeelding

We beginnen door te praten over wat je nodig hebt om goed te kunnen luisteren (comfortabel zitten, je ogen sluiten, stil zijn ... enz).

We warmen onze oren al eens op door te luisteren en te benoemen welke geluiden we in het lokaal horen? Van waar komen die geluiden? Zijn het geluiden die er altijd zijn?

Tijdens het luisteren gaan we 3 dingen doen: verbeelden, tekenen en bewegen.

Stap 1: Verbeelden

Voor dit deel zijn blinddoeken sterk aan te raden. Elke leerling krijgt een blinddoek om en gaat comfortabel zitten om goed te kunnen luisteren.

Als eerste oefening luisteren we naar een filmfragment. Je zet een film scène op, maar laat het beeld niet zien. We horen dus enkel de klankband. Je vraagt de leerlingen om zo veel mogelijk op te merken en hun fantasie de vrije loop te laten bij het luisteren.

Tip: Zoek een fragment van tussen de 2 en 4 minuten waarin van alles te horen is, maar waar NIET in gesproken wordt. Een scène waar verschillende omgevingen in aan bod komen (buiten, binnen..) is extra interessant. In [deze playlist op Youtube](#) vind je alvast wat inspiratie.

Na het beluisteren van de scène bespreken we samen wat we gehoord hebben. We beginnen erg concreet met vragen als: wat heb je allemaal gehoord? Heb je iets herkend? Daag je leerlingen uit in het luisteren en verbeelden door dieper in te gaan op wat ze zeggen.

Bijvoorbeeld: een leerling heeft een hond gehoord. Dan kan je vragen: waaraan hoorde je dat er een hond was? De leerling kan bijvoorbeeld antwoorden: "ik hoorde gefluf", "ik hoorde zijn pootjes", "ik hoorde gejam" ... Ga daarna verder met vragen als: hoe groot was die hond volgens jou? Was het een gevaarlijke hond? Op die manier probeer je in te gaan op alles wat de leerlingen benoemen.

Vraag nu aan je leerlingen om de omgeving van het filmfragment te beschrijven aan de hand van concrete vragen en ook hier ga je op elk antwoord dieper in: waar speelt het zich af? Op welk moment van de dag? Is het er druk? In welke tijd speelt deze film zich af? Wat voor genre film zou dit kunnen zijn? ... Vraag af en toe waarom ze iets denken. Zo verhoog je de bewustwording van de associaties.

Bijvoorbeeld: volgens een leerling is het nacht in de film. Vraag waarom de leerling dat denkt. "Ik hoorde een uil, en voor de rest was het heel stil."

Beluister het fragment nogmaals en vraag de leerlingen om op te letten of ze nu andere dingen horen dan bij de eerste beluistering. Hoor je iets wat daarnet nog niet gezegd werd?

Bijvoorbeeld: Klinkt die hond deze keer toch eerder als een leeuw? Hoor je nu ook die trein waar een klasgenoot over sprak?

Eventueel kan je achteraf samen het filmfragment bekijken.

Nu gaan we luisteren naar geluidsfragmenten. Dit zijn stukjes waar dus geen beeld bij hoort. Luisterfragmenten kan je vinden op het gratis platform **Start To Listen** (www.starttolisten.org). Je vindt er natuuroptnames, geluidsmontages en experimentele muziek.

Na elk fragment hebben we een gesprek over wat we net gehoord hebben. Het is belangrijk om te benadrukken dat hier niets juist of fout kan zijn. Het gaat om je eigen verbeelding en interpretatie.

In deze oefening is het de bedoeling om het “raden” van een geluid wat los te laten. Dit kan je bij de leerlingen motiveren door de onderstaande vragen te stellen die alsmaar minder letterlijk worden. Probeer per fragment één of twee vragen te stellen, die je al meegeeft voor ze beginnen luisteren. Zo weten de leerlingen waar ze zich op moeten focussen. Doe deze oefening ook eens liggend op de grond.

Probeer iedereen te laten spreken, maar wees ‘snappy’ wanneer je de leerlingen aan het woord laat. Ze moeten snel en concreet antwoorden en niet te lang blijven hangen bij een verhaal. Vraag concrete details wanneer ze vertellen.

Luistervragen:

- » Heb je iets gefantaseerd?
- » Kan je je een plek inbeelden bij dit fragment?
- » Welk gevoel geeft dit fragment je?
- » Welke kleur past bij dit geluid?
- » Welke vormen passen bij dit geluid?

Tip: Hou de leerlingen kort bij de vraag wanneer ze toch de neiging hebben om weer te proberen raden waar het geluid vandaan komt: vragen ze zich bijvoorbeeld af of iets nu regen is of vallend glas, wijs hen er dan op dat de vraag eigenlijk was welk gevoel dit fragment je geeft.

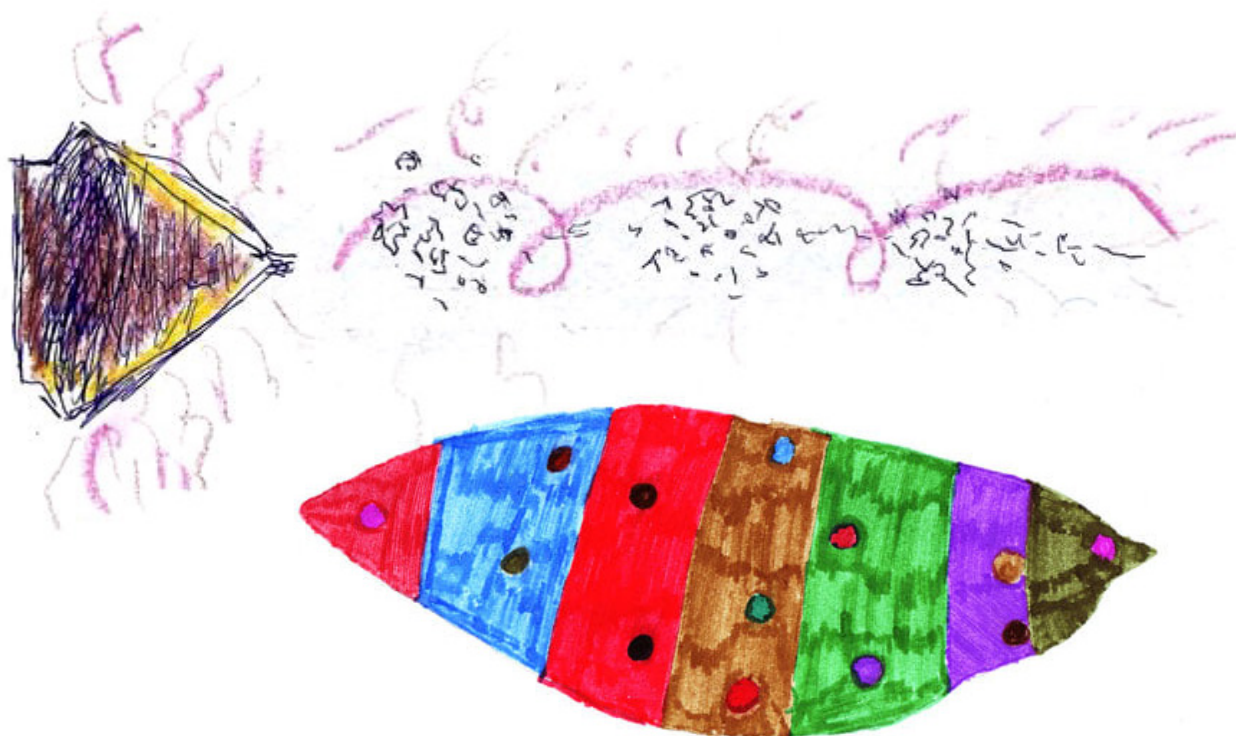
Stap 2: Tekenen

De blinddoeken mogen af. Elke leerling krijgt papier en divers tekenmateriaal.

We beluisteren enkele fragmenten en de leerlingen maken tekeningen aan de hand van de volgende opdrachten:

- » Kleuren: breng één (of meerdere) kleur(en) aan op je blad. Luister dus eerst heel goed en beslis welke kleur je vindt passen bij dit geluid.
- » Vormen: probeer goed te verbeelden welke vorm of vormen bij dit geluidsfragment passen. Denk ook na over hoe groot of klein de vormen zijn, hoeveel van die vormen je je inbeeldt en waar je ze op je blad plaatst.
- » Vormen en kleuren: we luisteren naar een iets langer fragment. Denk na over zowel de vormen als de kleuren en de plaatsing op je blad. Is het druk of net rustig? Donker of heel licht en kleurrijk?

Tip: Vermijd herkenbare tekeningen. We werken enkel met abstracte vormen en lijnen. Vermijd dat de leerlingen op elkaars blad kijken: de ervaring is bij iedereen uniek. Ook hier is het heel belangrijk om duidelijk te maken dat niets lelijk of mooi is! Vind jij dat het geluid als een krabbel klinkt, dan teken je een krabbel.

Stap 3: Bewegen

Voor deze oefening gaan we rechtstaan en verspreiden we ons in de ruimte. De blinddoeken mogen weer op.

We beluisteren verschillende geluidsfragmenten en bewegen ons lichaam. Ook hier: niets is juist of fout. Volg je gevoel!

Je kan onderstaande opdrachten gebruiken om makkelijker in de oefening te komen.

- » We beginnen telkens stilstaand met de armen naast je lichaam.
- » Je maakt passende bewegingen op het geluid en gebruikt daarvoor enkel je armen, we verplaatsen ons niet. Beweeg je traag, zenuwachtig, wild?
- » Beweeg nu je hele bovenlichaam.
- » Als laatste stap bewegen we ons hele lichaam van top tot teen.

Tip: Zorg ervoor dat niemand lawaai maakt, zodat ze goed kunnen luisteren. Wissel regelmatig af met erg verschillende fragmenten. Blijf de leerlingen motiveren om heel nauwkeurig te luisteren en te bewegen.

Kennismaking geluidenkoffer

De geluidenkoffer is een kist die we met aifoon regelmatig meenemen naar workshops, maar je kan er gerust zelf eentje samenstellen.

In een goede geluidenkoffer zitten allerlei objecten waar je klanken mee kan maken. Dat kunnen dagelijkse gebruiksvoorwerpen zijn, oude rommel, stukken materiaal, maar ook gekke unieke objecten.

Tip: Probeer voor een variatie te zorgen in materialen (plastic klinkt namelijk heel anders dan hout), gewicht (zware objecten en lichte objecten klinken heel anders) en vorm (met een robuust object kan je andere klanken maken dan met iets wat bestaat uit verschillende kleine onderdelen). Ga op zoek naar voorwerpen die verschillende tempo's en luidheid teweegbrengen. Houd ook in het achterhoofd dat objecten in combinatie met elkaar gebruikt kunnen worden. Een schoenzool maakt op zichzelf niet zo veel geluid, maar als je het over een geribbelde ondergrond wrijft, misschien wel.

Blijf weg van de muziekinstrumenten om twee redenen: eerst en vooral zijn de klanken van muziekinstrumenten heel herkenbaar, je kan er dus veel minder mee. Daarnaast daag je net de creativiteit van leerlingen uit door hen te laten werken met voorwerpen die niet gemaakt zijn om geluid mee te produceren.

Laat de leerlingen eens rommelen in de koffer. Geef ze de tijd om de voorwerpen vast te nemen, te bekijken en ernaar te luisteren.

Geluidsobjecten onderzoeken

We halen de objectenkoffer er weer bij. Wie weet er nog wat er in deze kist zit? Het zijn dingen waarmee je geluiden kan maken, maar eigenlijk kan je dat met bijna elk mogelijk voorwerp.

Je laat een leerling een object uitkiezen en er een geluid mee maken. Je laat de leerling zoveel mogelijk erg verschillende klanken maken met hetzelfde object.

Bijvoorbeeld: De leerling kiest een krant. Je kan ermee wapperen, scheuren, verfrommelen, ergens op slaan ...

Nu gaan de blinddoeken weer aan. Laat enkele leerlingen een object of een combinatie van objecten uit de koffer kiezen waar ze volgens hen een leuk geluid mee kunnen maken. Elke leerling wandelt met het geluid voorbij de geblinddoekte klasgenoten. Bespreek het geluid kort. Probeer weg te blijven van het raden wat het object is. Stel de volgende vragen:

- » Wat hoor je?
- » Welk gevoel krijg je bij het geluid?
- » Als je bij dit geluid een animatiefiguurtje zou fantaseren, hoe zou het eruitzien? Hoe groot zou het zijn? Is het een goeierik of een slechterik?
- » Hoe leuk vind je dit geluid en hoe voel je je erbij? Geef een cijfer van 0 tot 10.
- » Hoe griezelig vind je dit geluid? Beeld je in dat het nacht is. Je bent helemaal alleen in je kamer en je hoort dit geluid. Wat voel je dan?

Bij de twee laatste vragen kan je ook met de groep een volgorde maken van wat de griezeligste of leukste geluiden uit de kist zijn, en de objecten visueel op volgorde leggen.

Het monster

Deze opdracht wordt in groepjes gedaan (maximum 5 leerlingen per groepje). We gaan zelf monsters bedenken en daar bijhorende klankenwerelden voor maken.

Stap 1: bedenk het monster

Elk groepje beantwoordt op een groot blad papier de volgende vragen:

- » Waar woont/leeft ons monster?
- » Wat eet het monster?
- » Hoe heet het monster?
- » Wat voor karakter heeft het monster? (boos, vriendelijk, verstrooid, vaak te laat, een beetje te luid, geeft graag cadeautjes, gulzig, gevaarlijk, ongeduldig, sluw ...)

Stap 2: teken het monster

Op een ander groot blad papier tekenen ze in groep hun monster. Ze beslissen samen hoe het er uit ziet.

Stap 3: hoe klinkt ons monster?

Met de objecten van de geluidenkoffer gaan ze in groep het geluid van dit monster proberen maken. Hou rekening met alles wat er op je vragenlijst en tekening staat.

Bijvoorbeeld: als het een groot en zwaar monster is, zal het misschien luide zware voetstappen hebben. Als het monster gemaakt is van metaal, dan zullen we metaalachtige klanken horen wanneer het voorbij wandelt. Leeft het monster aan de zee? Dan horen we misschien golven op de achtergrond.

Stap 4: maak een opname

Laat elk groepje het geluid van hun monster maken en neem dit op.

Stap 5: presentatie

Elk groepje komt voor de klas hun tekening tonen en over het monster vertellen. Daarna luisteren we samen naar de geluidsopname.

Foley

Wat is Foley?

Tijdens het draaien van een film worden er zowel beelden als geluid opgenomen. Het geluid bestaat vooral uit dialoog: je hoort de acteurs praten, maar de kleine geluiden uit de omgeving, zoals bijvoorbeeld voetstappen, zijn vaak niet duidelijk opgenomen. Bij tekenfilms en videogames zijn er zelfs helemaal geen echte geluiden om op te nemen. Alles wat je ziet is namelijk fictie.

Om een klankband toe te voegen die de film mee tot leven brengt, worden verschillende geluiden achteraf opgenomen in een speciale studio voor geluidseffecten. Deze techniek – waarbij je met allerlei objecten bepaalde geluiden probeert na te bootsen – heet “bruitage” of “Foley”, genoemd naar de uitvinder van de methode: Jack Foley. Ook in natuurdocumentaires wordt er heel erg veel met Foley gewerkt. Daar is het namelijk vaak onmogelijk om het geluid op te nemen omdat je de dieren vanop een grote afstand filmt.

Hier zijn enkele filmpjes die je met je leerlingen kan bekijken:

- » [Wat is Foley?](#)
- » [Foley in Disneyfilms – 1](#)
- » [Foley in Disneyfilms – 2](#)
- » [The Secret World of Foley](#)

Een Foley demo met de geluidenkoffer

We kijken naar een heel kort geluidloos filmpje en gaan het zelf eens proberen.

- » Een 5-tal leerlingen zullen geluiden maken, de rest van de klas zal luisteren of het geluid past op het fragment.
- » Eerst benoemen we welke dingen we in beeld zien die een geluid zouden kunnen maken: voetstappen, een koffer neerzetten, de ventilator, lampen, een luik dat opengaat, een bel, iemand hoort iets, misschien kan dat een eng geluid zijn... Zouden er ook klanken bij dit fragment kunnen passen die we niet in beeld zien?
- » We kiezen vijf dingen uit het fragment waarvoor we een klank gaan maken.
- » De hele klas gaat op zoek naar manieren om die geluiden te maken met behulp van de objectenkoffer. Ze ontdekken, verkennen, zoeken, luisteren, beoordelen tot ze min of meer voor alles iets gevonden hebben.
- » Maak de geluiden dichterbij of verder van het opnameapparaat als ze stiller of luider moeten zijn: stille geluiden zet je het beste dichtbij, anders worden ze overstemd door luide geluiden.
- » De video wordt afgespeeld en we proberen op het juiste moment het juiste geluid te maken. Het geluid wordt direct ook opgenomen.
- » We spelen het filmfragment tegelijkertijd af met ons opgenomen geluid en beoordelen de kwaliteit. Wat liep er goed? Wat was er moeilijk?

En nu onze eigen Foley-film!

Nu we goed begrijpen wat Foley is en hoe het gedaan wordt, kunnen we zelf aan de slag.

Welk filmfragment gaan we van een geluidsband voorzien?

De leerlingen krijgen voor het eerst de film te zien die zij tegen het einde van de workshopreeks van een klankband moeten voorzien. Je kan de klas ook in groepen verdelen en verschillende films aanbieden. Met klassen groter dan 15 kinderen is dit echt nodig. Een ideaal aantal om deze opdracht mee uit te voeren, is 10 leerlingen in een groep.

Bruikbare filmfragmenten vind je bijvoorbeeld in o.a. *Barton Fink* (Joel en Ethan Coen), *Delicatessen* (Marc Caro en Jean-Pierre Jeunet), *Damnation* (Béla Tarr) of *Big Night* (Campbell Scott en Stanley Tucci). **Bekijk deze Youtube-playlist met een aantal opties.**

Welke klanken heeft de film nodig?

We bekijken de film aandachtig. Maak samen met de leerlingen een heel gedetailleerde lijst van geluiden die we nodig hebben: welke zien we in beeld? Welke zijn niet zichtbaar, maar willen we toch toevoegen?

Op basis van die lijst kunnen de leerlingen thuis op zoek gaan naar objecten die ze kunnen gebruiken. Ze nemen die objecten de volgende sessie mee.

SESSIE 4: ONZE EIGEN KLANKBAND MAKEN

Zelf meegebrachte klanken

We starten deze sessie door de objecten die de leerlingen van thuis meegenomen hebben, te bekijken.

Leerlingen maken geluiden met de door hen meegebrachte spullen en luisteren naar hoe je in die geluiden kunt variëren. Motiveer als leerkracht een onderzoekende houding door te vragen hoeveel verschillende klanken je met éénzelfde object kan maken. Wat zijn de mogelijkheden met de objecten en voor welk geluid kunnen ze dienen?

Sonorisatie van de film

De stille film wordt afgespeeld op een groot scherm of een projector. Ondertussen zoeken de leerlingen uit welke geluiden goed werken bij de film en hoe ze de objecten het best behandelen. Ook een juiste timing is van belang, dat vraagt goede afspraken en heel wat oefening. Net als een orkest moet er gerepeteerd worden tot de groep er als een geoliede machine in slaagt om in één doorlopende *take* het fragment van geluid te voorzien.

De geluidsopname

Wanneer de groep er klaar voor is, is het tijd voor de geluidsopname!

Geef de leerlingen drie kansen: wanneer ze in de eerste opname een foutje maken of toch niet overtuigd zijn van het resultaat, dan kunnen ze het nog twee keer proberen.

Achteraf heb je dan als leerkracht drie geluidsopnames waar je de beste versie uit kan kiezen.

Monteer op een computer de geluidsopname onder de stille film.

Tip: druk op de opnameknop, tel tot drie en start dan de film. Zo staat je eigen stem die aftelt ook op de geluidsopname en weet je bij het monteren exact hoe het geluid onder het beeld past.

Toonmoment

Al dat werk verdient een toonmoment! Dit is het ideale moment om de resultaten aan schoolgenoten of ouders te laten zien en een kleine nabespreking te houden over het resultaat en het proces.

Nagesprek

Maak zeker tijd voor een gesprek met de groep om terug te blikken op wat ze allemaal gedaan hebben tijdens deze sessies.

Wat hebben de leerlingen geleerd? Wat vonden ze boeiend? Wat vonden ze moeilijk? Luisteren ze nu anders naar hun omgeving?

Ging jij met dit stappenplan aan de slag?
Heb je opmerkingen of feedback? Wil je de resultaten met ons delen?
We horen het graag! Contacteer ons op info@aifoon.org.

aifoon

www.aifoon.org

© 2023, aifoon vzw, niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder toestemming en bronvermelding